

Jeroen Soontiëns, eigenaar van Soontiëns Tuincentrum en Hoveniers:

“Met goede argumenten krijg je de tuineigenaar mee”

“We hebben de tijd mee”, zegt Jeroen Soontiëns van Hoveniersbedrijf en Tuincentrum Soontiëns in Eindhoven. “De tuin mag tegenwoordig weer natuurlijker zijn. Je kunt tuineigenaren overtuigen van de noodzaak van groene tuinen, maar dan moet je wel argumenten paraat hebben.”



Kennis overtuigd

“Verdiep je als groenprofessional in biodiversiteit en klimaatadaptatie. Dan gaat de klant mee in je verhaal.” Soontiëns is tuinambassadeur van Operatie Steenbreek Eindhoven van het eerste uur. Als hovenier en opgeleid bioloog zet hij graag zijn overtuigingskracht in voor Operatie Steenbreek. Bij zijn klanten deed hij dat al. “Verharding is in onze tuinen functioneel. Het brengt je van A naar B. De beplanting maakt de tuin, deze bepaalt de sfeer. We kijken niet alleen naar de esthetische waarde, maar ook naar welke natuurwaarde een plant toevoegt. Biedt deze schuilgelegenheid voor egels of amfibieën, levert deze bes voor de vogels of trekt deze bijen en vlinders aan? De pinksterbloem gebruikt hij als oeverplant bij de vijver. “Mooi en een waardplant voor de vlinder het Oranjepijp.” Een haag kan ook bestaan uit een combinatie van inheemse struiken als vlier en meidoorn. “Dan heb je bloemen voor de insecten, bessen en een nestelplaats voor de vogels.”

Betrek de groenprofessional

De natuurwaarde in de tuin is eenvoudiger over te brengen aan de tuineigenaar dan het klimaatprobleem, is de ervaring van de hovenier. “Mensen zien de klimaatopgave niet als hun verantwoordelijkheid maar als een maatschappelijk probleem. Dat moet de overheid oplossen. De gemeentelijke overheid heeft een belangrijke taak om klimaatadaptatie onder de aandacht van burgers te brengen,



alsook het goede voorbeeld te geven.” Tegelijkertijd ziet hij beperkingen. “Een tuin is particulier eigendom, de overheid heeft er niets over te zeggen.” Betrek de groenprofessional bij Operatie Steenbreek, is dan ook zijn advies. “Zij hebben hart voor groen. In Eindhoven heeft de gemeente enkele bijeenkomsten georganiseerd waarin zij met de hoveniers van gedachten wisselde over klimaatadaptatie. Een groep van bedrijven is nu ambassadeur voor Steenbreek. De gemeente stuurt burgers met vragen over hun tuin door naar deze ambassadeurs.”

Eenvoudige oplossingen

Natuurlijk krijgt ook Jeroen Soontiëns te maken met klanten die belemmeringen opwerpen voor het groener maken van hun tuin of die oplossingen voor ondergrondse wateropslag te pijnlijk vinden. “Maar de oplossing is soms zo voor de handliggend”, zegt hij. “Je kunt de sponswerking van de bodem eenvoudig optimaliseren, bijvoorbeeld door een goede bodembewerking en het toevoegen van organische stof op zandgrond. Het stimuleert het bodemleven en is goed voor de plant.”

Natuur centraal

“Hoveniers moeten geen tuin meer willen maken die niet verantwoord is. De natuur moet weer centraal komen te staan. En met een goed verhaal is dat ook te verkopen.”



Natuur en mens verdienen beter

Doet uw gemeente ook mee?

Operatie Steenbreek ondersteunt gemeenten met een activiteitenpakket waarmee bewoners en ondernemers geënthousiasmeerd worden om hun tuin te vergroenen.

Met activiteiten als tuinambassadeurs, cursus Tuinreservaten, de website ‘Huisje, Boompje, Beter’ en de BIMBY-methode –een meetinstrument voor de bijdrage van tuinen aan de biodiversiteit-, worden inwoners van uw stad of dorp bereikt. Gemeenten bepalen zelf hun aanpak: samen met inwoners, organisaties en ondernemers. Vaak zijn er al groene activiteiten opgezet door enthousiaste inwoners, maar ontbreekt de samenhang. Operatie Steenbreek zorgt voor de verbinding waardoor activiteiten meer effect gaan opleveren.

Landelijk netwerk

Op nationaal niveau richt Operatie Steenbreek zich op het delen en uitwisselen van kennis en het stimuleren en opzetten van netwerken via het Landelijk Platform. Gemeenten

dingen jaarlijks mee naar de nationale Steenbreekaward, worden opgenomen in het netwerk van de Vitale Groene Stad van Stichting Entente Florale en hebben toegang tot exclusieve kennis over bijvoorbeeld groene burgerparticipatie, natuurlijke waterbuffering of innovatieve ontwikkelingen bij aanplant van bomen. Operatie Steenbreek voert haar campagne samen met kennisinstellingen, natuurorganisaties, groenprofessionals, gemeenten en burgers.

Meer weten?

Uitgebreide informatie is te vinden op: www.operatiesteenbreek.nl of mail naar het secretariaat info@operatiesteenbreek.nl.

Dit drukwerk: Ecoprinted drukwerk op verantwoord FSC papier staat garant voor de hoogst mogelijke milieueisen.



operatie steenbreek

Samen van versterking naar vergroening

Ons klimaat is zichtbaar aan het veranderen. Het weer in ons land wordt meer en meer onvoorspelbaar.

Steeds vaker hebben we te maken met enorme hoosbuien of een periode van aanhoudende droogte. Heftige regenbuien leiden tot veel wateroverlast. En droogte leidt tot schade en lage grondwaterstanden. Het watersysteem in Nederland is hier onvoldoende op ingericht.

Doordat er steeds meer warme dagen zijn, hebben kwetsbare mensen in onze samenleving last van hittestress omdat de warmte in versteend gebied wordt vastgehouden.

Maatregelen noodzakelijk

Het klimaat is een zaak van de lange termijn, maar maatregelen van vandaag hebben morgen effect! Dat geldt zowel voor de aanpassing van de gevolgen van klimaatverandering als ook aan de voorkoming ervan. Elke gram CO2 die niet in de atmosfeer komt, telt. Net als elke vierkante meter steen die wordt vervangen door groen. Dit zorgt er namelijk voor dat het water in de bodem kan zakken, de temperatuur in de stad wordt getemperd, fijnstof wordt afgevangen, insecten, amfibieën, vogels en kleine dieren weer een leefgebied vinden en dat mensen zich prettiger en gezonder voelen. De fysieke en sociale leefbaarheid in wijken en buurten neemt toe.

Samen aanpakken

Kleine, lokale maatregelen zijn het meest efficiënt in de strijd tegen het klimaat. Gemeenten nemen al verschillende maatregelen om de openbare ruimte klimaat adaptief te maken. Maar als je bedenkt dat ongeveer 40% van de stedelijke oppervlakte in bezit is van particulieren en 30% van de tuinen voor meer dan de helft bestraat is, dan is het de moeite waard om tuinbezitters te betrekken in het klimaatverhaal. Samen stappen zetten om te vergroenen heeft veel voordelen. Sinds 2015 wil Operatie Steenbreek samen met aangesloten gemeenten eigenaren van particuliere tuinen en bedrijfstuinen bewust maken van de negatieve gevolgen van versterking en tegelijkertijd enthousiast maken voor meer natuur in hun tuin. **Doet uw gemeente mee?**



Johan Sterk, burgerinitiatiefnemer in Gorinchem:

“Geen beleidsplan maar gewoon een kwestie van doen”

In Gorinchem is de werkgroep Steenbreek 0183 sinds de zomer van 2016 actief. Niet op initiatief van de gemeente maar van drie bezorgde bewoners. Eén van hen is onafhankelijk vogeladviseur Johan Sterk.



Hij denkt al jaren met de gemeente mee over de toepassing van de flora- en faunawet bij ruimtelijke inrichtingsplannen en is actief in verschillende groene burgerinitiatieven.

Samenwerken

Werkgroep Steenbreek 0183 bestaat uit een vaste kern van zes vrijwilligers. Het aantal vrijwilligers dat meehelpt bij de verschillende activiteiten is vele

Naar eigen inzicht

Met betrokken ambtenaren en de verantwoordelijk wethouder sprak hij over aansluiting bij Operatie Steenbreek. “Zij vonden het een uitstekend idee. De versterking baart ook hen zorgen. Ik kreeg als taakstelling mee: ‘probeer een groep mensen met een groen hart bijeen te brengen waarmee je Steenbreek kunt opzetten’. Dat is gelukt. We hebben van de gemeente het vertrouwen gekregen om het project naar eigen inzicht in te richten en uit te voeren. Er was geen kader stellend beleidsplan en geen uitvoeringsplan. Het was gewoon een kwestie van doen.”

malen hoger. “We werken veel samen met de regionale werkgroep Prachtlint die zich sterk maakt voor de biodiversiteit door bloemrijke kaden, berm en bedrijventerreinen met elkaar te verbinden. Zo’n 120 tot 150 vrijwilligers zijn daarin actief. Steenbreek houdt niet op bij de grens van Gorinchem, maar is er voor heel de regio.”

Stichting Gorinchem Natuurlijk Groen

De gemeente maakte voor 2016 en 2017 een budget vanuit het gemeentelijk Waterfonds vrij voor Operatie Steenbreek. “Op dat moment krijg je als burger met publieksgeld te maken en dat is nogal wat. Daarom hebben we de stichting Gorinchem Natuurlijk Groen opgericht. De werkgroep Steenbreek 0183 opereert onder de paraplu van de stichting, die de ANBI-status heeft gekregen.” Gorinchem Natuurlijk Groen zorgt voor het te besteden jaarbudget, de vrijwilligerscontracten, de vrijwilligersverzekeringen en de reiskostenvergoedingen. Tuinarchitecte Clarine Hofstee uit Meerkerk is aangesteld als projectleider van de werkgroep. Zij is eindverantwoordelijke voor het jaarbudget en houdt de stichting op de hoogte van de ontwikkelingen en vorderingen van Steenbreek 0183 via projectverslagen en een jaarverslag.

Ondersteuning

Met de gemeente zit de werkgroep jaarlijks om tafel om de resultaten van Operatie Steenbreek te bespreken. “Lopen burgers tussentijds aan tegen bepaalde zaken bij groeninitiatieven van Steenbreek dan ben ik het aanspreekpunt. Binnen de gemeente is de projectleider rioolbeheer mijn contactpersoon. Dat werkt goed. We worden aan alle kanten ondersteund door de ambtelijke organisatie. We doen het samen”, zegt de stadsvoeladviseur.

Milieubeleidsplan

In het nieuwe milieubeleidsplan dat in mei 2017 is vastgesteld, is een hoofdstuk gewijd aan de biodiversiteit, met dertien actiepunten om deze te behouden en uit te breiden. Voor de werkgroep Steenbreek 0183 is financiering vrijgemaakt tot en met 2021. “Hiermee doet zich een unieke situatie in de historie van Gorinchem voor.”

Jori Hoving, Steenbreekconsulente van Operatie Steenbreek:

“Investeer in het optuigen van een lokaal netwerk”

“Dat je de stad het beste klimaatbestendig kan maken door samen te werken in een lokaal netwerk van bewoners, bedrijven én de overheid, krijgt vorm binnen gemeenten, maar is nog een belangrijk aandachtspunt”, meent Steenbreekconsulente Jori Hoving.

Van ambitie naar aanpak

“De laatste jaren is er binnen gemeenten een toenemende aandacht voor met name de energietransitie. De benoeming van de zeven ambities voor een waterrobuuste en klimaatbestendige inrichting van Nederland van de Deltacommissie is een belangrijke landelijke ontwikkeling. Hiermee wordt voor overheden de prioriteit gelegd bij het inventariseren van knelpunten door middel van een ‘stresstest’ en het daadwerkelijk aanpakken hiervan met de hulp van bewoners en bedrijven. Nu is het tijd om handvatten te bieden voor degenen die aan de slag moeten met de klimaatadaptatie in hun eigen stad. De vertaling naar de praktijk moet worden gemaakt.”



Opstarten van lokaal netwerk

Als consulent zit Jori Hoving geregeld bij ambtenaren aan tafel om hen te adviseren en te ondersteunen bij de aanpak van Operatie Steenbreek. Zij merkt dat het voor hen nog een zoektocht is hoe zij als ‘partners in crime’ de inwoners van hun gemeente kunnen stimuleren om hun eigen buitenruimte groener te maken. “Gemeenten zijn gewend om vanuit visies, beleidsnota’s en uitvoeringsplannen te werken, maar Operatie Steenbreek gaat over praktische oplossingen van

uit de inwoners zelf. Om concrete acties, het aangaan van samenwerkingen en het verbinden van partijen. Het is een beweging van onderop.” Volgens haar is het belangrijk om als gemeente energie te steken in het opstarten van een lokaal netwerk van inwoners, bedrijven, scholen en maatschappelijke organisaties. “Elke deelnemende partij heeft weer een eigen netwerk die het verhaal van Operatie Steenbreek kan uitdragen. Als je partijen bijeenbrengt, ontstaan er vele ideeën voor gezamenlijke acties. De gemeente stimuleert, enthousiasmeert en faciliteert. En je zult zien dat als je het hele web in orde hebt gemaakt, jouw rol als gemeente meer naar de achtergrond raakt. De acties



worden opgepakt door het netwerk. Klimaatadaptatie is een gezamenlijke verantwoordelijkheid geworden.”

Grensoverschrijdend

De ervaringen die gemeenten opdoen met het activeren van inwoners gelden niet alleen voor Operatie Steenbreek, maar zijn ook toe te passen op vraagstukken in andere domeinen. “Het is daarmee een prachtige kans voor gemeenten om te werken aan bewoners participatie. Maar klimaatadaptatie is ook een onderwerp dat

maatschappelijke vraagstukken uit verschillende domeinen met elkaar verbindt. Daarom is het belangrijk dat Steenbreek binnen alle afdelingen van de gemeente gaat leven en dat het integraal wordt opgepakt. Het maakt namelijk niet uit of je het doet voor klimaat, biodiversiteit of voor de leefbaarheid in een achterstandswijk. In de praktijk komt alles samen.”

Motiveren

Verantwoordelijk bestuurders van gemeenten hebben daarin een motiverende rol, meent Jori. “En dat gaat verder dan een handtekening zetten onder een startdocument of motie. Het helpt intern gemeentelijk als zij in de raad en bij hun ambtenaren blijven benadrukken dat Operatie Steenbreek vanuit de breedte opgepakt moet worden. Voor de motivering van bewoners helpt het als wethouders en ambtenaren niet alleen formeel aanwezig zijn

bij bijeenkomsten en activiteiten, maar ook, zoals in de gemeente Rijswijk, onaangekondigd aanschuiven aan tafel bij bewoners en gewoon meedenken en meedoen.

Coalities

Bewoners, bedrijven én overheden: iedereen heeft een eigen, belangrijke rol. Alleen door goede, proactieve coalities te vormen kun je positieve resultaten behalen in het maatschappelijke vraagstuk van klimaatadaptatie.”



Isabelle Diks, Tweede Kamerlid voor GroenLinks, Steenbreekambassadeur:

“Als je het samen doet, volgen vanzelf de anderen”

“Er zijn twee manieren om een beweging in gang te zetten. Je maakt als gemeente beleid op een maatschappelijk onderwerp, je stelt een budget beschikbaar, je voert het uit en daar betrek je de burgers bij. De andere manier is dat je ruimte creëert voor vragen uit de samenleving, zoals de aanleg van een buurtmoestuin, een geveltuin of een daktuin, en daarbij de burger niet in de weg gaat staan.”

Voor die laatste variant kozen we in Leeuwarden”, zegt Isabelle Diks, Tweede Kamerlid voor GroenLinks, ambassadeur voor Operatie Steenbreek en voormalig wethouder van Leeuwarden.

De openbare ruimte als productiemiddel

Zij had als wethouder een hoge ambitie om de openbare ruimte groener en van Leeuwarden een ‘eetbare stad te maken’. Maar had nul budget en er was geen beleid. “We besteden miljoenen aan beheer en onderhoud en daar krijgen we alleen schoonheid voor terug. Maar de openbare ruimte kan ook een productiemiddel zijn. Zes jaar geleden zijn we de wijken in getrokken om het idee van de eetbare stad bij de bewoners te toetsen. Het enthousiasme was groot.” Toen we starten waren er zes initiatieven. Nu zijn er meer dan 100. “De aanvraag voor groene en eetbare initiatieven ontplofte. En het mooie is dat, op één na, alle initiatieven nog bestaan of in een andere vorm zijn overgegaan.”

Het groenrecept

Maar wat is nu het geheime groenre-

cept van het succes in Leeuwarden? “Gestaag doorgaan, open zijn richting ambtelijk apparaat en burgers ruimte geven, de tijd nemen en obstakels wegnemen. Dan heb je de wereld op een gegeven moment mee”, zegt Isabelle Diks. Toch is het geen vrijheid blijheid. Er gelden wel afspraken. Een vergunning aanvragen voor een initiatief hoeft niet, maar je moet het als initiatiefnemer wel melden bij de gemeente. En 2x geel = rood. “Verslonst het project dan wordt het terrein omgevormd tot gazon. Zo’n rode kaart is niet nodig geweest, want als je mensen de ruimte geeft dan nemen ze hun verantwoordelijkheid.” De Dienst Stedelijke Ontwikkeling doet het grondwerk, want de bodem is de basis van alles en zet een hekje om het initiatief heen om eenheid in beeld te houden in de openbare ruimte.

Aanstekelijk enthousiasme

Wat even zo effectief is geweest in het proces is de inzet van Faber en Diks zelf. “Het is ongelooflijk belangrijk dat je als verantwoordelijk ambtenaar en wethouder zelf enthousiast bent. Gjalt stopte veel meer tijd in zijn werk

dan waar hij voor betaald werd, zowel richting burgers als intern gemeentelijk. Ik had als bestuurder geen uren. Doe ik meer, dan is dat aan mij. We hadden immers geen budget en moesten alles zelf doen. We gingen gestaag door, - tijd is mooi spul -, en er ontstond een zwaan-kleef-aan-effect. In het begin waren bijvoorbeeld de groenbeheerders niet zo enthousiast over onze plannen, maar gaandeweg begonnen ze al die burgerparticipatie leuk te vinden. Zij kregen meer complimenten van wijkbewoners voor het openbaar groen en werden door burgers gevraagd voor tips om hun eigen tuin eetbaar te maken. Nu zijn het de grootste voorvechters van de Eetbare Stad en Operatie Steenbreek, terwijl toch hun vertrouwde werkwijze is veranderd.”

Zoek sleutelfiguren

Isabella Diks adviseert collega-wethouders om sleutelfiguren binnen de stad en de ambtelijke organisatie op te zoeken waarmee je samen het pad naar een groenere openbare ruimte op kan gaan. Als je het samen doet, volgen vanzelf de anderen. “En zie het als een kans. Het is echt ontzettend positief om met burgers de omgeving groen en eetbaar te maken, zowel in de openbare ruimte als in het privédoel. We hadden geen beleid, maar door de vraag vanuit de samenleving kwam er druk op het systeem. Eetbare Stad en Operatie Steenbreek zijn nu verankerd in het nieuwe groenbeleidsplan met daarbij behorend budget. Het is bestuurskundig een rare variant, maar het is gelukt!”